

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD)
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Oslo, 23. april 2012

Att Marit Lie e.f. underdirektør

Deres ref.:
Vår ref.: 12/00002-29
Saksbehandler: Kristin Byrkje, Marianne
Hammer, John Stigum

Høring om endringer i tobakkskadeloven

Vi viser til mottatt høringsbrev og høringsnotat datert 13. januar 2012 og takker for muligheten til å gi tilbakemeldinger på Helse- og omsorgsdepartementets forslag til ny tobakkskadelov.

1. Innledning

Et av hovedmålene i Kreftforeningens strategi er "et tobakksfritt Norge". Lungekreft er den kreftformen som tar flest liv både blant menn og kvinner, og om lag 85 prosent av all lungekreft i Norge skyldes røyking. I tillegg forårsaker tobakksbruk mange andre kreftformer. Tobakksforebygging er det klart viktigste enkelttiltaket som kan forebygge kreft. Lovgivning er blant de aller mest effektive virkemidlene i kampen mot tobakk. Kreftforeningen mener derfor at det er svært viktig at Norge nå benytter anledningen til å få en sterkest mulig lovtekst med klare føringer og reguleringer i tobakkskadeloven. Mange liv kan reddes.

Norge har forpliktet seg til å gjennomføre bestemmelsene i den internasjonale tobakkskonvensjonen (WHO FCTC) som 174 land har sluttet seg til. Verdens helseorganisasjon (WHO) har oppfordret Norge til i større grad å implementere konvensjonens retningslinjer og fremtidige protokoller. Fordi Norge var en sentral pådriver og jobbet for en sterk konvensjonstekst med klare føringer og forpliktelser, bør hensynet til lojal oppfølging veie særlig tungt når det gjelder denne konvensjonen. Norges handlinger vil bli lagt merke til og vil kunne bety mye for konvensjonens gjennomslagskraft. Kreftforeningen roser Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) for det grundige forarbeidet, og for at det vises politisk handlekraft. Kreftforeningen er helt enig i at det er særlig viktig at lovforslagene bidrar til å *forhindrer at barn og unge begynner med tobakk* (jf høringsnotatet s. 6-7).

Vi vil i dette svarbrevet bare kommentere punkter hvor HOD ber om innspill eller der Kreftforeningen mener at departementet bør gå lenger enn foreslått eller hvor vi er uenig. De punktene vi ikke kommenterer, støtter vi.

Innledningsvis ønsker vi først å trekke frem 3 temaer som ikke er berørt i høringsnotatet:

1. Tobakksfri arbeidstid i kommuner og fylkeskommuner

Kreftforeningen ønsker i utgangspunktet tobakksfri arbeidstid for alle kommuneansatte. I det ligger at Kreftforeningen som et minimum mener at ansatte i barnehager og skoler skal være røykfrie i arbeidstiden.

Vi støtter de kommuner som har innført tobakksfri arbeidstid for alle ansatte. Etter som tobakksfri arbeidstid ikke er tatt opp i denne høringsrunden, forventer vi at det skjer i forbindelse med tobakksstrategien som snart kommer.

2. Røykfrie offentlige rom

Kreftforeningen mener at flere offentlige uteområder må gjøres røykfrie, som for eksempel buss- og trikkehodeplasser. Også dette forventer vi at tas opp i forbindelse med den nye tobakksstrategien.

3. Standardisert innpakning, også kalt "plain packaging"

Vi mener at det bør innføres nøytral innpakning av tobakksprodukter slik at tobakkindustrien ikke kan bruke emballasjen til markedsføring. Dette er i tråd med Norges forpliktelser etter tobakkskonvensjonens artikkel 11 og 13 med tilhørende retningslinjer. Australia har allerede vedtatt å innføre tiltaket i løpet av 2012, og flere andre land vurderer å gjøre det samme, blant annet England og New Zealand. I slutterklæringen fra verdenskonferansen "Tobacco or Health" i Singapore i år står det at innen fem år bør 20 land til ha innført "plain packaging". Som et foregangsland er det naturlig at Norge blir et av de første landene. Helseministeren uttalte selv i paneldebatten i Singapore: - Vi støtter Australia og vurderer samme tiltak, basert på deres erfaringer.

Vi har utdypende merknader til følgende punkter hvor vi enten er uenig med departementet eller mener at departementet må gå lenger enn de har foreslått:

- § 1 Formål
- § 5 A Forbud mot selvbetjening av tobakksvarer
- § 11. Aldersgrenser
- § 12 A Vern av barn mot passiv røyking
- § 12 B Tobakksforbud i lokaler og uteområder til barnehager
- § 12 C Tobakksforbud for elever i skoletiden og i skolens uteområder
- § 24 Salg av tobakksvarer på flyplasser

2. Utdypede merknader

§ 1 Formål

Kreftforeningen støtter den overordnede hensikten med formålsparagrafen, og synes at det er særlig prisverdig at målet om et tobakksfritt samfunn er tatt med. Imidlertid mener vi at formålsparagrafen må være enda tydeligere når det gjelder målsetting og helseskader som følge av tobakksbruk:

- Norge står sterkere med en tydelig formålsbestemmelse dersom noen av lovens bestemmelser i fremtiden skulle utfordres i en rettssak for EFTA-domstolen, slik Phillip Morris har gjort når det gjelder forbudet mot synlig oppstilling av tobakksvarer på utsalgssteder i Norge.
- Det er nødvendig å være tydelig mot en mektig tobakksindustri.
- Veien videre bør være forutsigbar for røykere og selgere av tobakk slik at de gis en anledning til å innrette seg.
- En sterk og tydelig lovtekst vil virke normdannende for barn og unge og motivere røykere til å slutte.
- En tydeligere formålsparagraf vil gjøre det lettere å få politisk gjennomslag for å innføre strengere tobakkstiltak i fremtiden.
- Formålsparagrafen bør reflektere at Norge har ratifisert og lojalt støtter opp om tobakkskonvensjonen. Formålsparagrafen bør derfor legges nær opp til formålsparagrafen i konvensjonen som et minimum, og aller helst gå enda lenger.

Kreftforeningen foreslår følgende ordlyd:

Formålet med denne lov er å begrense *vesentlig de svært alvorlige og omfattende helsemessige, sosiale, miljømessige og økonomiske negative konsekvensene* bruk av tobakksvarer medfører gjennom å redusere forbruket *betydelig* og på sikt å oppnå et tobakksfritt samfunn. *Loven tar særlig sikte på å forebygge at barn og unge begynner å bruke tobakksvarer, fremme at de som allerede bruker tobakksvarer slutter med det og beskytte befolkningen mot eksponering for tobakksrøyk.*

§ 5 A Forbud mot selvbetjening av tobakksvarer

Vi ser ingen viktig grunn til at det skal være unntak fra forbudet mot selvbetjening på utsalgssteder for avgiftsfritt salg på flyplasser.

Følgende presisering av § 5 A foreslås: Forbudet i første ledd gjelder ikke i spesialforretninger for tobakksvarer. (foreslått strøket: *og utsalgssteder for avgiftsfritt salg på flyplasser*).

§ 11. Aldersgrenser

Fordi de fleste røykere begynner å røyke daglig før de fyller 20 år, mener Kreftforeningen at aldersgrensen bør heves til 20 år. Det er en forutsetning at aldersgrensen håndheves, jf departementets forslag om bevillingsordning.

§ 12 A. Vern av barn mot passiv røyking

Departementet har bedt om innspill på behovet for og eventuelt utforming av tiltak for å verne barn mot passiv røyking, herunder om det kan være aktuelt med en normativ bestemmelse i tobakksskadeloven. Kreftforeningen mener at barns rett til et røykfritt miljø må lovfestes. Vi viser i denne sammenheng til vårt brev til Helse- og omsorgsdepartementet datert 6. april 2011 om *Styrking av barns rettsvern mot passiv røyking*, som er vedlagt. Vi vil her bare kort oppsummere de viktigste begrunnelsene:

Barn er særlig utsatt for helseskader ved passiv røyking, og har i kraft av å være barn behov for en særskilt vernebestemmelse (velferdsprinsippet, som blant annet ligger til grunn i FNs barnekonvensjon, spesielt § 30).

Normative bestemmelser er ikke uvanlige og finnes blant annet i barneloven. Et eksempel er barns rett til samvær med begge foreldre etter et samlivsbrudd. Barnets rett til å se begge foreldrene etter en skilsmisse kan ikke gjennomtvinges med makt. Selv om normative bestemmelser ikke kan gjennomtvinges med makt, oppleves de som bindende og vil bidra til å endre holdninger og atferd blant folk.

Barns rett til å puste i røykfri luft må prioriteres foran røykernes rett til fritt å røyke hvor de vil (jf etisk prinsippet om ikke å skade andre med egen adferd/handling).

En lovfesting av barns rettigheter til å puste i røykfri luft vil være en naturlig og lojal oppfølging av Norges forpliktelser etter FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og barnekonvensjonen, og en tydeliggjøring av foreldrenes ansvar etter barneloven og barnevernloven.

Vi foreslår samme lovformulering som i den islandske tobakksskadeloven, slik at følgende presisering tas inn i § 12 A: Barn har rett til et røykfritt miljø. Den som er ansvarlig for barn, skal medvirke til at denne retten blir oppfylt *også på steder hvor det ikke er et særskilt røykeforbud i loven, som i private hjem og i biler.*

§ 12 B. Tobakksforbud i lokaler og uteområder til barnehager

Vi mener at departementet må gå enda lenger enn de gjør og at det må innføres et totalforbud mot å bruke tobakk i arbeidstiden for barnehageansatte. Vi støtter departementets vurdering i

høringsnotatet (4.5.3) "at det er viktig at barn opplever en mest mulig tobakksfri oppvekst". Barnehagene er, som det påpekes videre, en viktig arena i de fleste barns liv. Barnehageansatte "er således med på å påvirke barns holdninger til tobakksbruk fra en tidlig fase i livet". Tobakksfri arbeidstid for ansatte bidrar til å normalisere tobakksfrihet som norm.

Kreftforeningen foreslår at det tas inn i lovteksten i § 12 B at *ansatte i barnehager skal være tobakksfrie i arbeidstiden*.

§ 12 C. Tobakksforbud for elever i skoletiden og i skolens uteområder

Vi er glade for at departementet anbefaler et tobakksforbud for elever i skoletiden og i skolens uteområder. Vi mener imidlertid at et påbud om tobakksfri skoletid også må gjelde for lærere og andre ansatte i skolen. Ansatte ved skoler har et særskilt ansvar som rollemodeller for barn og unge. En god grunn til å gi skolen en betydelig rolle i det tobakksforebyggende arbeidet er dens posisjon som *offentlig arena for alle unge*, uavhengig av den enkelte elevs sosiale bakgrunn (jf formålsparagrafen i folkehelseloven om å bidra til utjevning sv sosiale helseforskjeller). Ved å forby tobakksbruk i skoletiden blir en viktig arena for rekruttering og sosialt press om og begynne med tobakk borte.

Tobakksfri skoletid for elever og ansatte er noe Kreftforeningen har jobbet for i lang tid. Vi viser i denne sammenheng til vårt brev til Helse- og omsorgsdepartementet datert 15. april 2011 om *Stopp salg av tobakk til mindreårige og innfør tobakksfri skoletid, som er vedlagt*.

På denne bakgrunn foreslås følgende endring/tillegg til § 12 C:

Tobakksforbud for elever og ansatte i skoletiden og arbeidstiden

Tobakksbruk er ikke tillatt på grunnskoler og videregående skolars uteområder. *Elever og ansatte ved grunnskoler og videregående skoler skal være tobakksfrie i skoletiden og arbeidstiden*.

§ 24 Salg av tobakksvarer på flyplasser

Kreftforeningen er uenig i at det fortsatt skal kunne selges avgiftsfrie tobakksvarer på flyplasser. Prisvirkemiddelet er anerkjent av WHO som et av de viktigste når det gjelder å begrense tobakksbruk. I tillegg opprettholder taxfree-handelen normalisering av tobakksprodukter og svekker virkningen av det generelle oppstillingsforbudet vi ellers har i Norge. Tobakkssalg må i fremtiden fjernes fra taxfree-handel på flyplasser og skip etc.

Følgende nye tekst foreslås i § 24: *Avgiftsfritt salg av tobakksvarer tillates ikke*.

Med vennlig hilsen
Kreftforeningen

Anne Lise Ryel
generalsekretær

2 vedlegg:

- Brev til Helse- og omsorgsdepartementet datert 6. april 2011 om *Styrking av barns rettsvern mot passiv røyking*

- Brev til Helse- og omsorgsdepartementet datert 15. april 2011 om *Stopp salg av tobakk til mindreårige og innfør tobakksfri skoletid*